

ČESKÝ KAMENICKÝ KLASTR V PROMĚNÁCH ČASU A V KONTEXTU VÝVOJE KLASTROVÝCH INICIATIV V ČR A VE SVĚTĚ

Czech stone cluster in course of time and in the context of development of cluster initiatives in the Czech Republic and abroad

FRANTIŠEK ŽOČEK¹, MILAN MIKOLÁŠ²

Abstrakt

Obsahovou náplní tohoto článku je porovnání českého kamenického klastru a ostatních českých klastrů s kooperačními odvětvovými seskupeními ve světě. Klustry jsou souborem regionálně umístěných, navzájem propojených společností, specializovaných dodavatelů, poskytovatelů služeb, firem v příbuzných oborech a přidružených institucí a organizací, které si navzájem konkurují, ale také navzájem kooperují, a jejichž vazby mají potenciál k upevnění a zvýšení jejich konkurenceschopnosti. Jedná se o efektivní a úspěšný nástroj rozvoje konkurenceschopnosti a ekonomického růstu firem a regionů. Spolupráce firem v klastru zlepšuje výsledky společností zapojených do klastru, umožňuje zvýšit počet inovací a export, přilákat atraktivní investice a podpořit výzkumnou základnu v daném regionu.

Klíčová slova: Klastř, Zpracování kamene, Konkurenceschopnost, Inovace

Abstract

The content of this article is to compare the Czech stone cluster and other Czech clusters with cooperative sectoral groupings in the world. Clusters are a set of regionally located, interconnected companies, specialized suppliers, service providers, firms in related industries and associated institutions and organizations that will compete with each other, but also cooperate with each other, and whose bonds have the potential to consolidate and increase their competitiveness. This is an effective and successful tool for the development of competitiveness and economic growth, companies and regions. The cooperation of companies in the cluster improves the results of companies involved in the cluster, increase innovation and exports, attract investment and promote an attractive research base in the region.

Keywords: Stone processing, Competitiveness, Innovation

Úvod

Rozvoj klastrů v České republice ovlivňují dispozice jednotlivých regionů. Severní Morava vyniká např. ve strojírenství, stavebnictví a automobilovém průmyslu, jižní Morava je známá např. svým vinařstvím, východní Čechy zpracováním ušlechtilého kamene. A právě k tomu je nasměrována klastrová iniciativa tak, aby ještě více podpořila konkurenceschopnost tohoto odvětví.

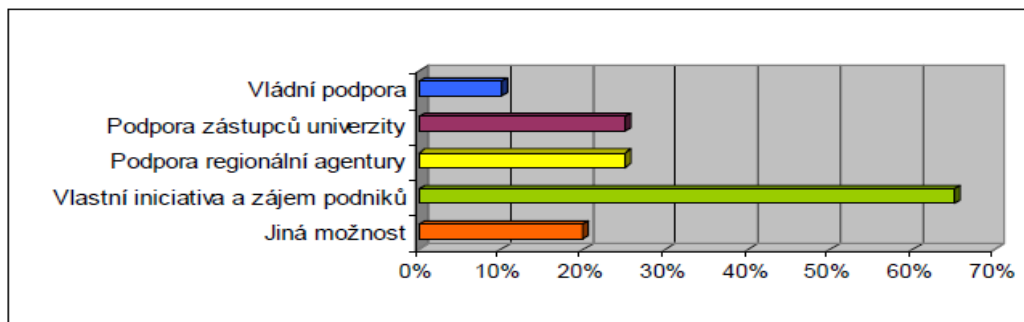

Obr. 1 Rozvoj klastrů v jednotlivých krajích ČR

¹ Ing., CZECH STONE CLUSTER, družstvo, Horní Nová Ves 108, 507 81 Lázně Bělohrad, frantisek.zoczek@czechstonecluster.eu

² Doc. Ing. Ph.D., VŠB-TU Ostrava, Hornicko-geologická fakulta, Institut hornického inženýrství a bezpečnosti (542), 17. listopadu 15, 708 33 Ostrava – Poruba, milan.mikolas@vsb.cz

Kromě konkurenceschopnosti je důležitá také schopnost umístit výrobky či služby na zahraničních trzích. Téměř tři čtvrtiny českých klastrů realizují své výrobky či služby na nadnárodních trzích. Patnáct procent klastrů působí převážně na národním trhu a menší podíl klastrů poté působí na trhu regionálním. Ve světě více než polovina klastrů realizuje své výrobky či služby i za hranicemi své země. Třetina klastrů působí převážně na národním trhu a menší podíl klastrů poté působí na trhu regionálním. Aktivita klastrů vznikly nejčastěji jako důsledek vlastní iniciativy a zájmu podniků. Část klastrů byla iniciována také zástupci regionálních agentur či univerzit. Vznik klastrů v ČR je také v některých případech iniciován oborovými asociacemi.

Graf 1 Primární impuls k založení klastrů v ČR

Regionální vymezení klastru si můžeme představit také jako příbřežní státy Baltického moře. Tento projekt představil na konferenci o klastrech v Brně roku 2005 Lars K. Eklund ze Stockholmu ve Švédsku, který v této době zastával funkci víceprezidenta Institutu pro konkurenceschopnost se zastoupením pro Evropu, Střední východ a Afriku. Zároveň zastával funkci ředitele oddělení konkurenceschopnosti ve švédské agentuře pro inovační systémy – VINNOVA.

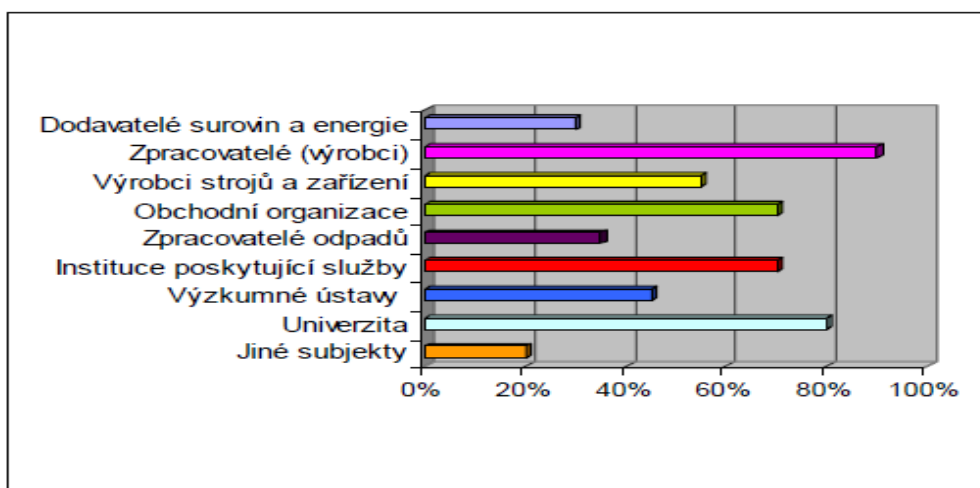
Právní forma klastrů

Pro úspěšnou činnost klastru je třeba správně zvolit právní formu. Příjemcem podpory může být právnická osoba ve smyslu § 18 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění, jde-li o účelově zřízené zájmové sdružení podnikatelů (zejména malých a středních podniků) spolu s organizacemi výzkumné a vývojové základny či jinými institucemi a organizacemi, pokud směřuje k naplňování cílů klastrů. Příjemcem podpory může být i společnost s ručením omezeným či akciová společnost zřízená ve smyslu § 56 a násl. Zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění, resp. družstvo založené podle § 224 a násl. obchodního zákoníku. To má vliv na skutečnost, že klastř musí být dále otevřený novým členům, přičemž pravidla pro vstup a výstup členů by měla být obsažena přímo ve stanovách, příp. zakladatelské smlouvě a musí být i transparentním způsobem řízen. Nejrozšířenější právní formou je v České republice občanské sdružení (téměř polovina případů) a družstvo (třetina případů). Využívanou právní formou je i zájmové sdružení právnických osob a v jednom případě i forma akciové společnosti.

Ve světě je situace odlišná. Klastry mají různou formální strukturu, nejčastěji v podobě asociace nebo neziskové organizace. Přibližně jedna čtvrtina klastrů nemá žádnou formální strukturu.

Členové a spolupracující firmy klastru

Zajímavostí je, že klastry v ČR v několika případech přijaly za členy také střední školy, což souvisí s realizací cílů v oblasti lidských zdrojů. Spolupráci se vzdělávacími institucemi považuje 75 % manažerů klastrů za velmi významnou. Výzkumný ústav je součástí téměř poloviny klastrů ve vzorku. Všichni manažeři společný výzkum a spolupráci s výzkumnou institucí označují za kritický faktor úspěšného rozvoje klastru. S klastry dále spolupracují (v případě, že nejsou členem klastru) nejčastěji univerzity, instituce poskytující služby, výzkumné ústavy a školy.

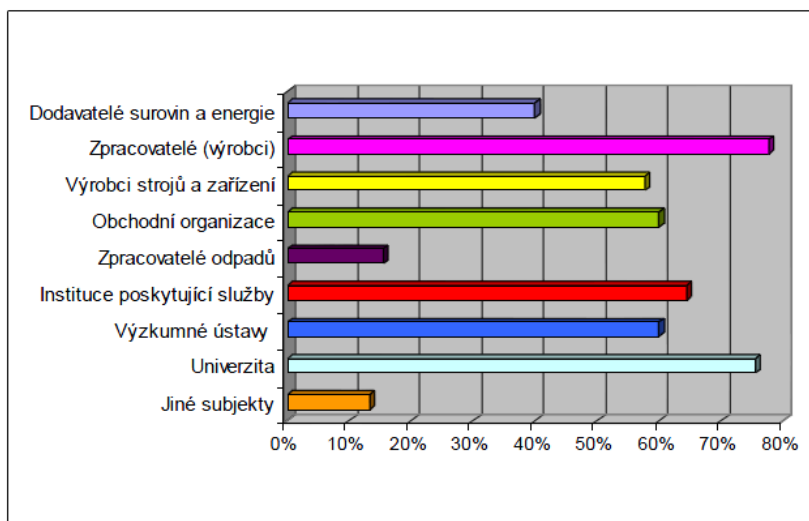
Graf 2 Informace o charakteru členů klastrů v ČR

Ve světě je situace obdobná. Spolupráci se vzdělávacími institucemi považuje 75 % manažerů klastrů za velmi významnou. Výzkumný ústav je součástí více než poloviny klastrů ve vzorku. U těch klastrů, kde výzkumný ústav členem klastru je, téměř všichni manažeři společný výzkum a spolupráci s výzkumnou institucí označují za kritický faktor úspěšného rozvoje klastru. S klastry dále spolupracují (v případě, že nejsou členem klastru) nejčastěji univerzity, instituce poskytující služby, výzkumné ústavy a obchodní organizace.

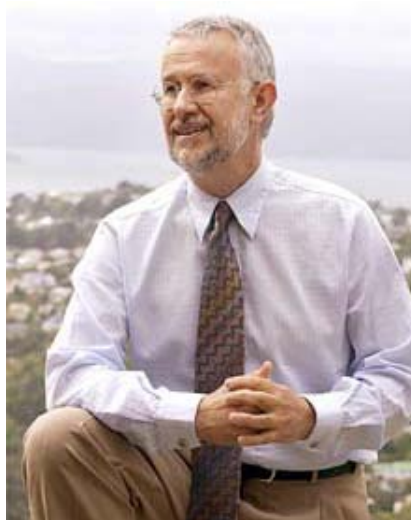
Preferované oblasti spolupráce v ČR

- společná propagace a marketing, účast na veletrzích a výstavách,
- společné projekty v oblasti výzkumu, vývoje nových technologií, inovací,
- aktivity v oblasti lidských zdrojů (společné vzdělávání, semináře).

Členové také projevují zájem o marketingové výzkumy a odborné studie, zprostředkování obchodů, informace o dotačních programech nebo společný nákup. Těmto závěrům odpovídá i vyhodnocení ankety, kterou inicioval Ifor Ffowcs-Williams 27.4.2006 v Náchodě na workshopu českého kamenického klastru.

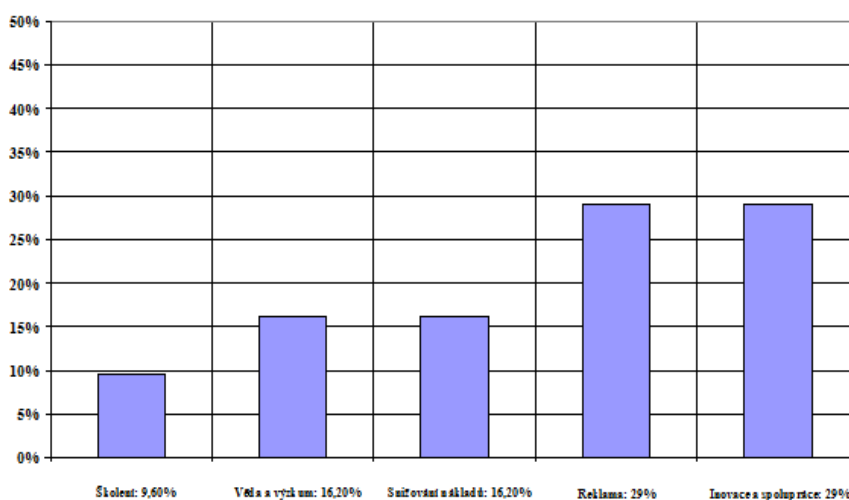
Graf 3 Informace o charakteru členů klastrů ve světě

Obr. 2 Výkonný ředitel Cluster Navigators Ltd

Od založení firmy Cluster Navigators v roce 1997 byl aktivní po celé Evropě, Severní Americe, Africe, karibské oblasti a Austrálii při zavádění důležitosti budování klastrů jako základního kamene pro ekonomický rozvoj. Často přednáší o konkurenci, klastrech a lokálních inovačních systémech.

Vyhodnocení přínosů klastru - 3. workshop Náchod

Graf 4 Vyhodnocení přínosů klastru, 3. workshop českého kamenického klastru v Náchodě

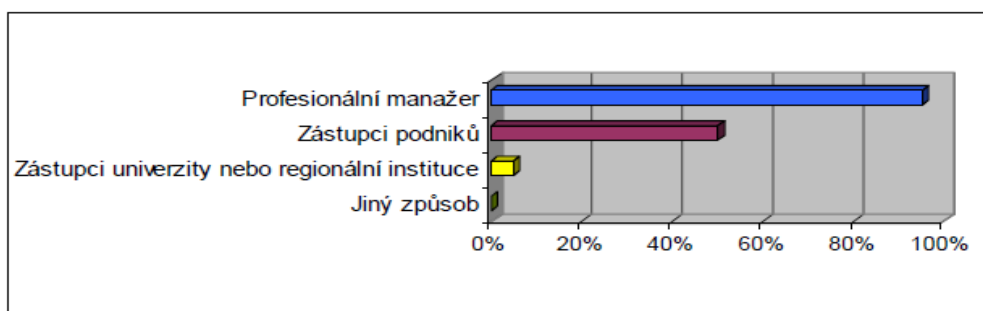
Členové klastrů ve světě projevují výrazně největší zájem z nabízených aktivit o aktivity vedoucí k rozvoji lidských zdrojů. K oblíbeným aktivitám patří také:

- marketing a public relations,
- společné akce v oblasti networkingu,
- výzkum, vývoj a další společné projekty,
- pomoc při získávání dotací.

Členové také projevují zájem o lobování, benchmarking; ceněné je sdílení informací, zkušeností, případně know-how.

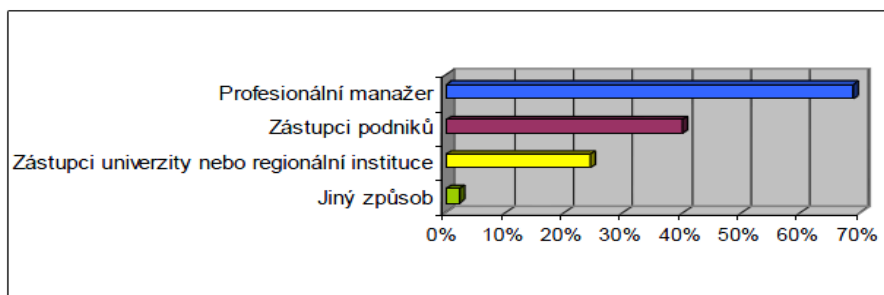
Způsob řízení klastru

Téměř všechny klastry v ČR jsou řízeny profesionálním manažerem a polovina z nich je řízena také zástupci podniků, podrobněji viz obrázek:

Graf 5 Způsob řízení klastrů v ČR

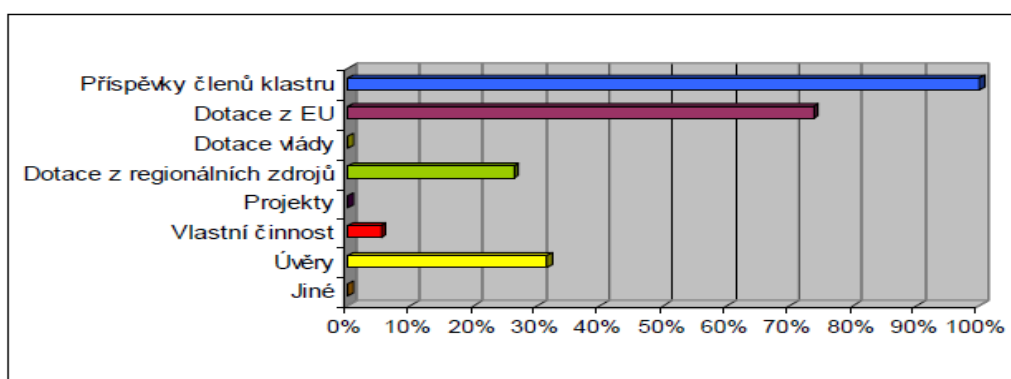
Klastry ve světě jsou nejčastěji řízeny profesionálním manažerem, podrobněji viz obrázek:

Graf 6 Způsob řízení klastrů ve světě

Financování klastrů

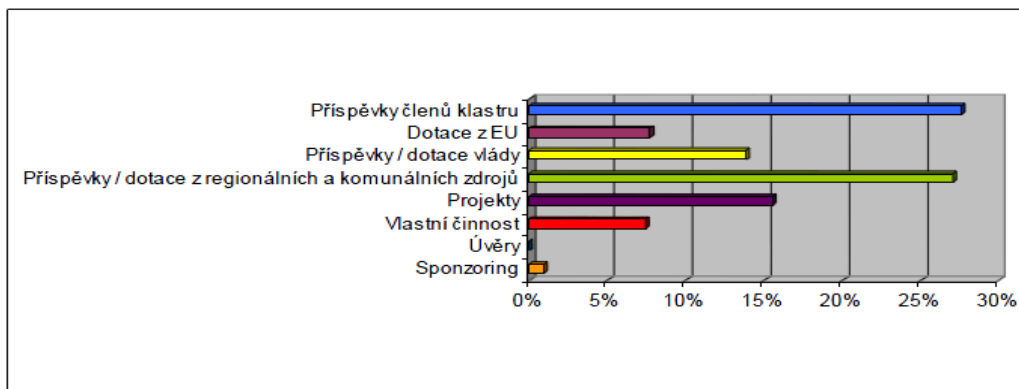
Klastry jsou financovány různou formou příspěvků členů (od pravidelných členských příspěvků, přes poplatky za služby, licenční poplatky až po půjčky členů či podíly na základním jmění u obchodní společnosti). Více než 70 % klastrů získalo příslib dotace z prostředků vlády a EU z programu OPMP Klastry. Přibližně čtvrtina klastrů byla také podpořena dotací z regionálních zdrojů. Třetina klastrů využila pro financování své činnosti úvěrů poskytnutých bankovním sektorem.

Graf 7 Způsob financování klastrů v ČR

Společné projekty klastru ve světě jsou v průměru financovány přibližně z jedné čtvrtiny formou dotací z regionálních a komunálních zdrojů, z jedné čtvrtiny formou příspěvků členů klastru a 16 % pochází z vlastních projektů. Ostatní zdroje plynou z dotací vlády, dotací EU a vlastní činnosti klastru. Přibližně 10 % klastrů financuje veškeré společné projekty pouze formou dotací.

Graf 8 Způsob financování klastrů ve světě

Výsledky činnosti klastrů

Mezi významné výsledky, které již klastry v České republice dosáhly, jmenují manažeři zejména:

- fungující prostředí spolupráce, důvěra a komunikace mezi členy
- zisk dotace nebo jiných zdrojů financování
- prezentace klastru například na veletrzích či výstavách
- samotný vznik klastru
- první úspěchy ve společných projektech v oblasti výzkumu, vývoje a inovací
- zájem dalších firem o účast v klastru
- vytvoření marketingového nebo informačního portálu klastru

Klastry dále také uvádějí první realizované úspěchy v projektech společného nákupu, společné výroby, lidských zdrojů, marketingových studií. Ceněna je také spolupráce s krajem.

Mezi významné výsledky, které již klastry ve světě dosáhly, jmenují manažeři zejména:

- vybudování komunikační a informační platformy, výměnu zkušeností
- realizované společné projekty
- fungující spolupráci mezi partnery, vybudování důvěry
- sestavení strategického plánu pro rozvoj oboru nebo klastru
- získání finančních zdrojů na projekty

Dále oceňují:

- posílení konkurenceschopnosti firem v klastru
- společný marketing
- pořádání odborných seminářů a konferencí
- růst inovací, nových technologií
- nová pracovní místa
- posílení vztahů mezi průmyslem a univerzitami

V menší míře uvádějí také růst image regionu, stabilitu členské základny a získání nových partnerů, dosažení výsledků v lobování, vznik inkubátorů a vědeckotechnologického parku, případně spin-off firem.

Závěr - význam klastru pro region

Největší přínosy klastru pro region vidí manažeři v ČR ve zvýšení konkurenceschopnosti, dále také v cílené podpoře růstových firem působících v perspektivních odvětvích, efektivním partnerství veřejného a soukromého sektoru a specializaci regionu.

Největší přínosy klastru pro region ve světě vidí manažeři podobně jako v ČR v efektivním partnerství veřejného a soukromého sektoru a zvýšení konkurenceschopnosti regionu mimo jiné tím, že dochází k cílené podpoře růstu firem, působících v perspektivních odvětvích. Regiony mají lepší znalosti potřeb podnikatelů, specializují se a ztraktivňují pro investory.

Použitá literatura

- [1] Pavelková, D.; Hynek, J.; Janeček, V.: Měření a řízení výkonnosti klastrů. Zlín : 2009. 272 s.
- [2] Žoček, F.: Studie proveditelnosti projektu CZECH STONE CLUSTER. Lázně Bělohrad 2009, 64 s. Oficiální dokument pro Agenturu CzechInvest

[3] Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky Sekce strukturálních fondů – Řídící orgán OPPI. II. Výzva k předkládání projektů v rámci OPPI : Spolupráce [online]. Praha : , 2011 [cit. 2011-10-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.czechinvest.org/data/files/spoluprace-klastry-ii-vyzva-k-predkladani-projektu-1871-cz.pdf>>.

Tento článek vznikl za podpory projektu „CZECH STONE CLUSTER – spojení vědy, školství a praxe za účelem zvýšení konkurenceschopnosti a počtu inovací při racionálním využití nerostného bohatství Země – číslo projektu 5.1 SKP01/009“

Recenzoval: prof. Ing. Vojtech Dirner, CSc.